

Liviu POP

Profesor emerit al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Membru corespondent al Academiei Române

TRATAT DE DREPT CIVIL

**Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor
Ființa obligațiilor civile**

Liviu POP

Profesor emerit al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Membru corespondent al Academiei Române

TRATAT DE DREPT CIVIL

**Nașterea, statica,
dinamica și stingerea obligațiilor
Ființa obligațiilor civile**

Universul Juridic

București

-2023-

CUVÂNT-ÎNAINTE

În urmă cu aproape două decenii, așa cum este cunoscut de către cei interesați, sub imperiul vechiului Cod civil, intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, am publicat la Editura C.H. Beck din București volumul intitulat „Tratat de drept civil. Obligațiile. Regimul juridic general”, lucrare care a fost realizată pe baza analizei reglementărilor legale în vigoare la acea vreme, a doctrinei juridice, în special a celei clasice, precum și a jurisprudenței relevante în materie. Așa se explică faptul că, în realitate, prezenta lucrare este o nouă abordare, total diferită în conținutul său, în raport cu cea anterioară, a întregii problematice a regimului juridic general al obligațiilor civile, de această dată având ca repere legislative reglementările în materie ale noului Cod civil, adoptat în anul 2009 și intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, care este știut că diferă în bună parte, uneori esențial, față de cele ale vechiului Cod civil. În alți termeni, se poate spune că ne-am propus și credem că în bună parte am reușit să analizăm ceea ce se cheamă, într-o exprimare metaforică și evocatoare, „ființa obligațiilor civile”, indiferent de etiologia lor, concept prin care înțelegem structura, statica și dinamica acestor raporturi juridice, din momentul în care s-au născut și până la stingerea lor, de regulă, prin plata conformă a datoriei sau, după caz, a datoriilor de către debitor sau debitori. După cum este cunoscut, aceste raporturi juridice, în marea lor diversitate, la fel ca drepturile de creanță și datoriile care alcătuiesc conținutul lor juridic, sunt de regulă efemere; ele se nasc spre a se stinge, firesc și obișnuit, de cele mai multe ori, prin executarea în natură a prestației sau prestațiilor de către debitor sau, după caz, de către debitori, executare care, în terminologia juridică consacrată, poartă denumirea de „plată”; de altfel, acesta este sensul și scopul nașterii, existenței și finalității lor. După cum se cunoaște, este un adevăr de necontestat încă din dreptul privat roman, primul sistem de drept corespunzător unei societăți producătoare de mărfuri din istoria omenirii, că de regulă numai prin executarea prestațiilor datorate de către debitori poate fi realizat, din punct de vedere economic și juridic, transferul de valori materiale și spirituale, adică dobândirea de bunuri și servicii necesare omului, pentru satisfacerea trebuințelor circuitului civil, care își au originea și motivarea în firea naturală a ființelor umane și în viața socială.

Subliniem faptul că întârzierea în realizarea și publicarea acestei lucrări, în actuala redactare, se explică prin faptul că, în urma adoptării și intrării în vigoare a noului Cod civil, care simbolic este „noua cartă” a dreptului nostru privat, am considerat că este recomandabil și chiar necesar să curgă un interval de timp, suficient pentru ca dispozițiile sale, care consacra regimul juridic general sau ființa obligațiilor civile, privite ca raporturi juridice de drept privat, mai ales acelea care au caracter de noutate în dreptul nostru, să fie analizate și interpretate de doctrina de specialitate și de instanțele de judecată, în conformitate cu voința legiuitorului și trebuințele reale ale circuitului civil.

După cum am afirmat și cu alte ocazii, este știut că nicio lucrare, oricât ar fi de savantă, nu este și nici nu poate fi perfectă, deoarece nu există adevăruri absolute. Cu toate acestea, sperăm că analizele desfășurate în acest volum și soluțiile teoretice și

practice pe care am încercat să le argumentăm își vor dovedi utilitatea pentru toți juriștii, practicieni și teoreticieni ai dreptului civil, precum și pentru orice alte persoane interesate.

Adresăm sincere mulțumiri și întreaga noastră grațitudine distinșilor colegi din Editura Universul Juridic pentru ajutorul pe care ni l-au acordat, în vederea publicării acestei lucrări în cele mai bune condiții.

Cluj-Napoca, 1 octombrie 2022

Autorul

La realizarea acestei lucrări, autorul a utilizat principalele lucrări în materie publicate până la 30 august 2022.

TITLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE
PRIVIND OBLIGAȚIILE CIVILE

Capitolul I

NOȚIUNE. TERMINOLOGIE. UNIFICAREA REGIMULUI OBLIGAȚIILOR ÎN NOUL COD CIVIL. DELIMITAREA OBLIGAȚIILOR CIVILE FAȚĂ DE OBLIGAȚIILE FISCALE

§1. Noțiunea și definiția obligației civile

1. Prolegomene. Teoria generală a raporturilor juridice obligaționale sau, în alți termeni, a obligațiilor civile a fost și continuă să fie cheia de boltă a dreptului, în speță a dreptului civil. Astfel, se poate spune că ea constituie baza axiologică și științifică a întregii construcții a dreptului privat. Mai mult decât atât, la o cercetare atentă, se constată că nu există nicio instituție a dreptului, în general, în care să se poată afirma că lipsește cu desăvârșire orice influență directă sau indirectă, explicită sau implicită, a principiilor generale și mecanismelor juridice care alcătuiesc anatomia și asigură fiziologia obligațiilor civile.

Această construcție juridică își are originea în dreptul roman. Astfel, în acest scop, juriștii romani, mai ales cei din epoca clasică, adică din perioada Dominatului, și-au pus în valoare admirabilul și pătrunzătorul lor spirit juridic. Așa a fost posibil ca, în prima jumătate a secolului al VI-lea e.n., lucrările acestora, cu deosebire ale lui Gaius, să-și găsească consacarea legislativă în Institutele împăratului Iustinian¹. Ulterior, începând cu Renașterea europeană², care marchează debutul capitalismului, și continuând cu perioada iluministă, teoria romană a dreptului privat a fost în mare parte preluată, restructurată și înnoită, în acord cu trebuințele și realitățile timpului. Astfel, este cunoscut faptul că, în ceea ce privește istoria științei dreptului civil modern, prezintă importanță deosebită opera a doi dintre marii juriști francezi din secolele XVII-XVIII. Este vorba de Jean Domat (1625-1696)³ și Robert Joseph Pothier (1699-1772). Astfel, jurisconsultul Pothier este autorul unui important tratat care a avut ca subiect de analiză diferitele materii ale dreptului civil⁴. Așa se face că lucrările sale au constituit principalele

---

¹ Cu privire la obligațiile civile în dreptul roman, a se vedea D. Deroussin, *Histoire du droit des obligations*, 2e édition, Ed. Economica, Paris, 2012, p. 8 și urm.

² Cuvântul „Renaștere” din sintagma „Renașterea europeană” a fost introdus în terminologia istoriei de către savantul francez Jules Michelet, care și-a intitulat volumul al VII-lea din *Istoria Franței* „La Renaissance”, apărut în anul 1855 și consacrat secolului al XVI-lea, pe care l-a definit prin formula celebră „descoperirea lumii, descoperirea omului”. A se vedea A. Oțetea, *Renașterea și reforma*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 23. Ulterior, la scurt timp, conținutul acestei noțiuni a fost lărgit, fiindu-i stabilite și limitele, de către istoricul elvețian Jacob Burckhardt (1818-1897).

³ Lucrarea principală a lui J. Domat este „Les lois civiles dans leur ordre naturel”, apărută în 1689.

⁴ A se vedea R.-J. Pothier, *Traité sur différentes matières de droit civil (Traité des obligations, Traité du contrat de vente)*, Paris, 1781. Făcând abstracție de metodă și de unele soluții tehnice diferite, opera lui Pothier a fost puternic influențată de lucrările lui J. Domat, care, preluând construcțiile dreptului roman, le-a interpretat și armonizat cu preceptele constante ale moralei creștine. Cu privire la concepțiile moral-religioase ale celor doi autori, a se vedea: P.Y. Gautier, *Jean Domat: l'un de ces messieurs de Port-Royal*, în

izvoare doctrinare interne din care s-au inspirat redactorii Codului civil francez de la 1804. În acest fel se explică faptul că celebrul jurisconsult a fost numit „Le Code civil avant la lettre”, în traducere „Codul civil înaintea literei” sau, cu alte cuvinte, „Codul civil înainte de a fi scris”.

După preluarea din dreptul roman, cu modificările care au fost operate între timp de către glosatori, teoria generală a obligațiilor, prelucrată cu adaptările și înnoirile ai căror autori principali au fost jurisconșulții francezi din secolele XVI-XVIII, în acord cu percepțele și constanțele doctrinei și mai ales ale moralei creștine, și-a găsit o reușită consacrare legislativă în textele Codului civil francez de la 1804. De altfel, aportul dreptului roman la codificarea modernă a dreptului obligațiilor a fost amplu invocat și argumentat în expunerea de motive prezentată corpului legislativ de către redactorii titlului consacrat obligațiilor civile în textele proiectului Codului civil francez¹. Astfel, cu toate că unii autori din prima jumătate a secolului al XIX-lea au considerat că este una dintre instituțiile cele mai stabile ale dreptului privat, începând cu dreptul roman, această materie a fost continuu transformată, restructurată, refundamentată și dezvoltată în istoria modernă și contemporană, în pas cu trebuințele vieții și cu dinamica transformărilor sociale, economice și politice, mai ales din spațiul european². Pe cale de consecință, se poate afirma că materia obligațiilor a evoluat și continuă să evolueze odată și împreună cu societatea. Și este firesc să fie așa, deoarece, după cum s-a spus de către un cunoscut civilist român din secolul trecut: „Dreptul este o față a vieții și viața nu este staționară. Dacă s-ar opri pe loc, ar însemna moarte”³.

2. Noțiune. Definiție. Termenul „obligație” sau pluralul său „obligații” a putut fi frecvent întâlnit în multe dintre textele vechiului Cod civil din 1804. Avem în vedere Cartea a III-a, Titlurile III-XVIII, cu deosebire Titlul III, art. 942-1293, „Despre contracte sau convenții”. Evident că, în aceste texte legale, era vorba, în primul rând, despre obligațiile contractuale, care au fost și continuă să fie și astăzi cele mai numeroase. Cu toate acestea, legiuitorul român din secolul al XIX-lea, urmând fără nicio modificare tehnica legislativă a redactorilor Codului civil francez din 1804, nu a formulat o definiție generală a obligației civile, valabilă indiferent de izvorul sau etiologia ei. De altfel, această constatare este identică și în cazul altor coduri civile moderne, unele fiind redactate și adoptate în secolul trecut, cum sunt: Codul civil austriac din 1811, Codul federal elvețian al obligațiilor din 1911, Codul civil italian din 1942 etc. Explicația constă în faptul că redactorii lor și-au însușit implicit definiția obligației romane din Institulele lui Iustinian, pe care au considerat-o ca fiind pe deplin

---

RTD civ. nr. 3/1992, p. 529; J. Ghestin, *Essai sur le droit, la morale et la religion*, în „Études J. Dupichot”, Bruylant, Bruxelles, 2004, p. 159 și urm.; A.-F.-M. Frémont, *Recherches historiques et biographiques sur Pothier*, Gatineau, Orléans, 1859.

¹ A se vedea F.-J.-J. Bigot de Préameneu, *Présentation du Corps législatif, le pluviose an XII (28 janv. 1804), du Titre des Contrats ou des Obligations conventionnelles en général*, în P.-A. Fenet, „Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil”, Paris, 1827.

² Pentru o analiză cuprinzătoare a evoluției istorice a dreptului obligațiilor, a se vedea D. Deroussin, *op. cit.*, p. 28 și urm.

³ G. Plastara, *Curs de drept civil român*, vol. IV, *Obligațiunile*, Ed. Cartea Românească, București, 1925, p. 20.

corespunzătoare și pentru trebuințele vieții juridice din timpurile moderne¹. Pe cale de consecință, au considerat că formularea unei alte definiții legale nu era necesară. Așa se explică faptul că această misiune, la scurt timp de la intrarea în vigoare a Codului civil, a fost asumată de doctrina juridică. Astfel, au fost elaborate și propuse mai multe definiții². În ceea ce privește dreptul nostru civil actual, această lacună legislativă din vechiul Cod civil a fost remediată de către redactorii noului Cod civil român, adoptat în anul 2009 și intrat în vigoare la 1 octombrie 2011. Astfel, conform art. 1.164 C. civ., obligația civilă în general, indiferent de originea și izvoarele sale concrete, este „o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată”. Rezultă că obligația este întotdeauna o legătură juridică, în înțelesul de raport juridic, care se naște și există în ființa sa între cel puțin două persoane, fiind alcătuit din două laturi sau componente inseparabile: una pasivă, adică un debitor și datoria sa, și alta activă, înțelegând pe creditor și dreptul său de creanță, corelativ datoriei debitorului. Din analiza textului art. 1.164 C. civ. se poate constata că în formularea definiției legale a obligației este pusă pe primul plan latura pasivă a obligației, adică de la debitor către creditor și de la datorie la creanță. De aceea, în ceea ce ne privește, credem că ar fi fost mai preferabil ca în formularea definiției legale a obligației să se pornească de la creditor către debitor și, respectiv, de la creanță către datorie. Și aceasta cel puțin din motive de consecvență în definirea unor concepte

---

¹ Pentru o astfel de explicație, a se vedea: P. Engel, *Traité des obligations en droit suisse*, Éditions Ides et Calendes, Neuchâtel, Suisse, 1973, p. 15; D. Deroussin, *op. cit.*, pp. 11-47. În schimb, în alte coduri civile obligația civilă are o definiție legală, cum sunt: Codul civil german, adoptat în anul 1896 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1900 (art. 241), Codul civil spaniol (art. 1.088). Așa cum vom constata, obligația civilă are o definiție legală și în noul Cod civil român, adoptat în anul 2009.

² Pentru diverse definiții ale obligației în doctrina dreptului civil din țara noastră sub imperiul vechiului Cod civil, selectiv, a se vedea: D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, tomul V, Tipografia Națională, Iași, 1898, p. 6; M.B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. Cartea Românească, București, 1921, p. 404; T.R. Popescu, P. Anca, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1968, p. 9; C. Stătescu, *Noțiunea de obligație*, în „Drept civil. Teoria generală a obligațiilor”, de C. Stătescu, C. Bîrsan, Ed. All, București, 1994, p. 10; I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor civile*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 14; L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. I, *Regimul juridic general*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 5. În ceea ce privește literatura juridică străină, în special cea franceză, a se vedea: R. Demogue, *Traité des obligations en général. Sources des obligations*, vol. I, Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1923, p. 16; L. Josserand, *Cours de droit civil positif français*, tome II, 2ème édition, Sirey, Paris, 1933, p. 1; M. Planiol, G. Ripert, J. Boulanger, *Traité élémentaire de droit civil*, 2ème édition, tome II, LGDJ, Paris, 1947, p. 1; G. Marty, P. Raynaud, *Droit civil*, tome II, 1er volume, *Les obligations*, Sirey, Paris, 1947, p. 7; R. Dekkers, *Précis de droit civil belge. Les obligations. Les preuves. Les contrats. Les sûretés*, tome II, Établissements Émile Bruylant, Bruxelles, 1955, p. 17; A. Weill, Fr. Terré, *Droit civil. Les obligations*, 2e édition, Dalloz, Paris, 1975, p. 1; J. Carbonnier, *Droit civil. 4. Les obligations*, 19ème édition, PUF, Paris, 1995, p. 17; B. Starck, H. Roland, L. Boyer, *Droit civil. Obligations. Responsabilité délictuelle*, Litec, Paris, 1996, p. 1; Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, Paris, 1999, pp. 1-2; H. et L. Mazeaud, J. Mazeaud, Fr. Chabas, *Leçons de droit civil*, tome II, 1er volume, *Obligations. Théorie générale*, 9e édition, Montchrestien, Paris, 1998, pp. 4-5; Ph. Malaurie, L. Aynès, *Droit civil. Les obligations*, Ed. Cujas, Paris, 1999-2000, p. 15; A. Bénabent, *Droit civil. Les obligations*, Montchrestien, Paris, 2001, pp. 1-2; Yv. Buffélan-Lanore, *Droit civil*, deuxième année, Armand Colin, Paris, 2002, pp. 1-2; J.L. Lacruz Berdejo ș.a., *Elementos de derecho civil. II. Derecho de obligaciones*, vol. I, *Parte general. Teoria general del contrato*, segunda edición, Ed. Dykinson, Madrid, 2000, p. 3 și urm.